

Jak nerosteme (květen 2013)

Špatných čísel je tolik, že je čas se nad nimi vážně zamyslet. Česká ekonomika i přes příznivý vývoj vnějšího prostředí od 2. čtvrtletí 2011 stagnovala a letošní první čtvrtrok přinesl ještě horší zprávu – i přes výborné výkony vývozců náš reálný hrubý domácí produkt klesl o 1% (ve čtvrtletní i za rok). Rozdíl mezi tím, jak prosperuje naše hospodářství a okolní země či dokonce celá EU je alarmující. S novými našimi čísly jsme se zařadili do skupiny tří nejhůř rostoucích zemí v tomto roce. Patříme do klubu spolu s Itálií a Maďarskem, které čelí akutní fiskální krizi (chybí však data za poslední třetinu zemí Unie včetně Řecka).

Co se to děje ve státě

Čistě náhodou tato data přišla zároveň se zprávou o obvinění sociálně demokratického hejtmana Davida Ratha, který byl dle zveřejněných údajů zadržen s krabicí od bot plnou peněz. A jen krátce poté, co media upozornila na dovedné pozemkové kejkle jihočeského člena parlamentu za ODS Václava Baštáře, který si takto pomohl k několika stotisícím na přilepšenou.

Pocit velké části obyvatel, že tyto případy, jsou pouhým vrcholem ledovce není snadné vyvrátit. Dle slov naší přední politoložky Vladimíry Dvořákové u nás dochází k rozkladu fungování státu a jeho privatizaci, na místo „normálního“ politického souboje. Toto obavy budícího hodnocení se střetává s názorem presidenta republiky podporovaného řadou pravicových politiků. Zodpovědnost za tento stav přičítá „velkému státu“ a tím de facto vyzívá tvůrce tohoto systému, aby svou práci dokončili. Rozvoj měst a obcí by developeři zřejmě mohli řídit ne přes politiky a úředníky, ale přímo, souboj s hazardem či kouřením zajistí vlastníci kasín a výrobci cigaret a o dohled na finančním systémem se mohou starat osvědčené štiky z Motoinvestu.

Není pochyb o tom, že s dnešní ekonomickou mizerií naší země a náladu obyvatel má špatné fungování veřejného sektoru mnoho společného, ale jediným důvodem stagnace ekonomiky asi nebude.

Recepty nefungují?

Od roku 2006 u nás vládou pravo-středové vlády. Některé měly široký prostor pro realizaci svých programů. Hypotézu, že naše země doplácí na experimenty spojené často s vládami levice, můžeme proto odmítnout. Dnešní stav není ani výsledkem toho, čeho se naši pravicoví politici báli – závislosti naší země na jádru Unie a orientaci na automobilový průmysl. Tyto faktory jsou dnes našťástí tím, co tlačí růstu vzhůru, nikoliv do recese. Ani finanční sektor ekonomiku nebrzdí. Je to přesně opačně – kapitálově i likvidně silné banky spíše zoufale hledají bonitní příjemce úvěrů.

Pokles naší ekonomiky není „dovezeným statkem“, ale vychází z vnitřního stavu ekonomiky. To možná zaskočilo politiky, kteří význam vývozu pro naše HDP zcela nechápou (zaměňují vysoký podíl vývozu k HDP s nižším podílem na přidané hodnotě).

„Podezřelým“ může být plovoucí kurz, který umírněně, ale neustále, cenovou konkurenceschopnost proti okolním zemím snižuje. Růst zákonitě brzdí fiskální konsolidace. Do „objevení“ potřeby prorůstového působení státu to byla hlavní agenda naší vlády. A agenda opodstatněná. Je však zaznamenání hodné, že nejsme zdaleka jedinou zemí, která se snaží dostat dluh i rozpočet pod kontrolu. Data o změně těchto proměnných jsou alespoň u našich sousedů podobná, ovšem dopad

do jejich růstu je nižší. Podezření, že naše konsolidační opatření jsou nadprůměrně špatná pro krátkodobý růst hospodářství zní rozumně.

Podstatným faktorem může být, že ač objektivně nabízíme dobré prostředí pro investice (poměr kvality pracovní síly a infrastruktury a ceny), realita tomu neodpovídá. Logika některých politiků, že o úspěchu země rozhodují nízké (některé) daně a (rádoby) malá regulace má trhliny. Nehrnou se k nám masy nových investic ani v dříve úspěšných oblastech (elektronika a automobilový průmysl) či slibovaní investoři s pokročilými výrobami. Dokonce ani kapitál vytvořený zisky z podnikání v naší zemi se zde často neudrží. Tím však vzniká vážný problém. Pracovní místa spojená s nízkou úrovní mezd při bohatnutím ekonomiky a růstu mezinárodní konkurence mizí. A nezaměstnaní mají problém práci najít. Pokusit se hospodářství vrátit k nižší úrovni bohatství poklesem mezd či depreciací kurzu není lákavou cestou a na viditelný pokles daní a odvodů z práce prostor není, jak rozpočtová realita ukazuje.

Opatrně leč rozhodně

Šance, že se „čísla sama umoudří“ jistě existuje, ale spoléhat by na to tvůrci naší hospodářské politiky neměli. Pokud vláda riskantně nevsadí na to, že do voleb skončí za mřížemi za korupci více členů opozice než koalice, je stagnace ekonomiky pojistkou pro podstatnou změnu vládní garnitury.

Zájem občanů naší země by tak celkem vyjíměčně měl být v plném souladu s prioritou vlády. Ekonomický růst potřebujeme dnes všichni. To, že dnešní kabinet je zdravě skeptický k možnosti státu zajistit rozpočtově blahobyt země není nevýhoda. Zdrojem dlouhodobé prosperity musí být soukromý sektor, což ale neznamená, že právě teď, byť zřejmě dočasně, je správné od vlády razantní kroky očekávat.

Nabízejí se nejméně tři oblasti, kde je nutno dosáhnout zlepšení, které by mohly růstu ekonomiky pomoci. Vládnoucí garnitura musí přestat „politikařit a vyvažovat“ a nastartovat skutečné změny ve fungování státu. Nejprve redukcí agend a pracovníků, výběrem těch nejlepších (ne nejprátelštějších či těch s nejlepšími kamarády) a poté posílením pozice úředníků pomocí přiměřeného zákona o veřejné službě. Potřebujeme více výkonný a nezávislejší výkon státních agend a méně obav úředníků se postavit pokynům „vlivných“ lidí. Vysoká transparence, motivace i sankce musí být vyváženou součástí systému.

Potřebujeme odstranit překážky pro „rozumné“ nové investice a aktivní podporu příchodu nových firem. Snadné řešení by bylo povolat do služby zpět Martina Jaha a dát mu odpovídající pravomoce, ale snad se najde i nějaká „druhá nejlepší cesta“.

V neposlední řadě stát nesmí rezignovat na to, jaké má jeho fiskální politika dopady do vývoje ekonomiky. Povolení v konsolidačním úsilí nebude na pořadu dne, zejména pokud mizerný růst přesune ČR blíže k ekonomicky ohroženým zemím. Ale jak na příjmové tak výdajové straně je třeba volit cesty, růst podporující nebo co nejméně omezující.

Daňový systém založený na nízké dani z příjmu a podpoře OSVČ zřejmě podporuje ekonomiku méně, než jeho autoři soudí. Přenastavené jeho parametrů by také nebylo od věci a mohlo by pomoci stabilizovat příjmovou stranu rozpočtu i společenskou situaci.

U výdajů dokládá řada studií efektivitu podpory aktivit například v oblasti stavebnictví, zejména zaměřeného na snížení spotřeby energií. Navíc k podpoře těchto projektů stačí poměrně malé peníze. Naopak některé, zdánlivě atraktivní tituly v našich podmínkách fungují špatně a snesou omezení (platí to třeba i o vysokém školství či vědě a výzkumu). Dnes chybějící růst nenakopnou diskuse o stavbách nových jaderných elektráren stejně jako snění o průniku našich firem na třetí trhy.

Všechna opatření vyžadují kompetenci vládního ekonomického managementu a dobrou realizaci státním aparátem. V obou oblastech naše země již mnoho let selhává což podstatnou měrou stojí za dnešními problémy. Proto není vůbec jasné, zda naši zemi čekají lepší zítřky.